

Емпатія як базова професійна компетентність практичного психолога

Коваленко Ю. І.

*магістрантка кафедри психології ННПС,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: kovalenkoyi@krok.edu.ua*

Петрунько О. В.

*доктор психологічних наук, старший науковий
співробітник, професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: OlgaPV@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9023-5265*

Феномен емпатії досить добре досліджений у вітчизняній і західній психологічній літературі. Емпатія найчастіше розглядається ученими і практиками як стійка психологічна риса зрілої особистості, яка:

- робить можливими та успішними її контакти і взаємодію з близьким і відносно віддаленим соціальним оточенням;
- є одним з головних механізмів цієї взаємодії в будь-яких соціальних системах «людина-людина» [1; 2; 3].

Тож цілком зрозуміло, що емпатія є і має бути базовою-причому не лише особистісною, а й професійною якістю практичного психолога, головна місія якого-бути фасилітатором [2]. Без емпатії неможливо здійснювати психологічну фасилітацію. Отже, емпатія є:

- психологічним підґрунтям успішної діяльності психолога-практика в обраній ним професії;
- інструментом самореалізації із збереженням власної конгруентності та психологічної цілісності;
- важливим завданням професійного розвитку і саморозвитку практичного психолога [1; 2; 3; 4].

З огляду на сказане вище, особливої уваги потребує розвиток емпатії у студентів-психологів в процесі фахової їх підготовки у вищому навчальному закладі. І хоч сучасні освітні програми з підготовки фахівців гуманітарних напрямків, у т.ч. у майбутніх психологів, приділяють увагу формуванню в студентів основ інформаційно-ділового обміну, культури толерантності, навичок неконфліктної комунікації, заснованої на «емпатійній формулі» міжособистісних відносин тощо, актуальним залишається питання про розвиток в них спеціальних психологічних якостей, які знадобляться їм у майбутній професійній діяльності, у т.ч. уміння розуміти і співчувати іншим, співпереживати, поділяти разом з ними як позитивні, так і негативні реалії буття, а отже-й розвитку емпатійних здібностей. На нашу думку, слід відверто і принципово наголосити на тому, що не лише первинне професійне становлення, а й дальше становлення фахової компетентності майбутніх практичних психологів істотно залежать не тільки від самих здобувачів (особистих їх зусиль, їхньої мотивації, їх цілеспрямованості тощо), а й від тих умов, що були створені під час навчання у виші, де вони здобували необхідних знань і набували основ свого професіоналізму.

Більшість дослідників емпатії дійшли консенсусу з приводу цінності цього феномену в міжособистісних та соціальних взаєминах людей. Такої ж думки дійшли

дослідники і в клінічній психотерапії. Проте дане твердження залишає місце для різного роду тлумачення і емпіричної перевірки його правдивості відносно багатьох аспектів персональної та професійної сфери консультанта, віку і стажу спеціаліста, його практичної роботи та особистого досвіду [1; 2; 3; 4].

У структурі емпатії традиційно виділяють три основні складові, функціонування яких забезпечується різними психологічними механізмами:

1. емоційну-здатність розпізнавати і розуміти емоційні стани іншої людини.

Характеризується як пасивне співчуття, форма співучасті в емоційному стані партнера, за яким немає дієвого початку («я бачу, що тобі погано»);

2. когнітивну-здатність подумки співвідносити себе, свої думки, емоції й почуття, дії і поведінку з думками, почуттями, діями інших, і не лише розуміти внутрішній світ інших людей, а й виявляти це розуміння у відповідних проявах («мені шкода, мені небайдуже, я готовий розділити з тобою це»);

3. поведінкову-здатність використовувати способи дієвої допомоги, фасилітаційної взаємодії, які полегшують страждання іншої людини; здатність на гуманні вчинки у відповідь на переживання іншої людини («я допоможу, я спробую зарадити») [1; 2].

Усі ці три складові і мають бути актуалізовані в процесі розвитку емпатійних здібностей та емпатійних навичок студентів, які обрали ту чи іншу гуманітарну професію, а насамперед професію практичного психолога.

Висновки:

Емпатія виділяється усіма авторами, що досліджують дану проблему, як найважливіша складова особистості психолога-професіонала і слугує універсальним «ключем» до душевних переживань особистості клієнта.

Значення емпатії в професійній діяльності практичних психологів має усвідомлюватися ще під час навчання у виші і розкриватися далі, в процесі після вузівської професіоналізації та дальшого особистісного розвитку. Професійна діяльність практичних психологів вимагає від них володіння широким спектром значущих особистісних характеристик, серед яких здатність до емпатії посідає чільне місце.

Здатність до емпатії є не лише значущою особистісною характеристикою практичного психолога, а й важливою його професійною якістю, яка гарантує ефективну реалізацію в даній професії і є механізмом успішної реалізації його соціальних та професійних взаємин. Саме тому психологам необхідно розвивати і вдосконалювати навички застосування емпатії у всіх видах здійснюваних ними комунікацій.

Список використаних джерел

1. Журавльова Л. П. Психологія емпатії : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. 328 с.
2. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. СПб.: Евразия. 1999. 432 с.
3. Петрунько О. В. Особистісна толерантність як показник професійної культури педагога // Теоретичні і прикладні проблеми психології.-Том 2.-2016.-С. 199-205.
4. Туркова Д. М. Діагностика професійної емпатії практичного психолога. Журнал Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць ДВНЗ Запорізького національного університету. 2014. №2(6). С.176-182.